



Zdravotně  
sociální fakulta  
Faculty of Health  
and Social Sciences

Jihočeská univerzita  
v Českých Budějovicích  
University of South Bohemia  
in České Budějovice

**Reflexe odborné praxe v oblasti sociální práce  
z pohledu studentů sociálních oborů**

## **BAKALÁŘSKÁ PRÁCE**

Studijní program:

**SOCIÁLNÍ POLITIKA A SOCIÁLNÍ PRÁCE**

**Autor:** Denisa Hoffmannová

**Vedoucí práce:** Mgr. Magdalena Drábová, Ph.D.

České Budějovice 2018

## **Prohlášení**

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci s názvem „**Reflexe odborné praxe v oblasti sociální práce z pohledu studentů sociálních oborů**“ jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby bakalářské práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé bakalářské práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne

## **Poděkování**

Ráda bych zde poděkovala vedoucí bakalářské práce Mgr. Magdaleně Drábové Ph.D. za její rady a čas, který mi věnovala při řešení dané problematiky. V neposlední řadě také děkuji všem respondentům, kteří mi poskytli potřebné informace.

## **Reflexe odborné praxe v oblasti sociální práce z pohledu studentů sociálních oborů**

### **Abstrakt**

Bakalářská práce se zabývá tématem reflexe odborné praxe v rámci studia sociální práce na Zdravotně sociální fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Cílem bakalářské práce je zjistit náplň a přínos odborné praxe v oblasti sociální práce z pohledu studentů sociálních oborů. S ohledem na uvedený cíl byly stanoveny čtyři výzkumné otázky. Odpovídá náplň odborné praxe náplni práce stanovené fakultou? Jaký přínos má odborná praxe pro studenta sociálního oboru? Jsou studenti dostatečně seznámeni s náplní práce sociálního pracovníka? Poskytují sociální pracovníci dostatečné informace o jednání s uživateli sociálních služeb?

V teoretické části jsem pomocí odborné literatury definovala základní pojmy, které jsou obsahem práce. V této části jsem se věnovala pojmu sociální práce a sociální pracovník. Dále jsem stručně popsala rozdělení metod sociální práce, minimální standard vzdělání v sociální práci, který je hlavním nástrojem zkvalitnění vzdělání v sociální práci v České republice. Student sociální práce jako budoucí sociální pracovník má mít nejen teoretické znalosti, ale také praktické znalosti, které získává odbornou praxí a supervizí. Dalším tématem byla odborná praxe a zařízení, kde může být odborná praxe realizována.

V praktické části bakalářské práce byl využit kvalitativní výzkum, metoda dotazování a technika polořízeného rozhovoru. Výzkumný soubor tvořilo 10 studentů Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, kteří studují obor Sociální práce ve veřejné správě nebo Rehabilitační - psychosociální péče o postižené děti, dospělé a seniory. Jako postup pro vyhodnocení dat byla vybrána metoda tvorby trsů.

Z výzkumu vyplynulo, že studenti byli dobře seznámeni s náplní práce sociálních pracovníků. Naučili se zvládat prvotní obavy a negativní emoce. Absolvovaná odborná

praxe studentům ukázala možnosti, které mohou uplatnit v budoucím životě. A pomohla zjistit, kterou cílovou skupinou by se studenti chtěli zabývat. Většinou studentů odhalila odborná praxe velké množství slabých stránek, na kterých by měli do budoucna ještě pracovat. Jako pozitivní přínos shodně uváděli kladný přístup sociálních pracovníků, ke klientům a celkově k jejich práci.

**Klíčová slova**

Sociální pracovník; odborná praxe; přínos; student; vzdělání;

## **Reflection of practical training in social work from the perspective of students of social studies**

### **Abstract**

The bachelor thesis examines the reflection of practical training conducted in the scope of the study of social work at the Faculty of Health and Social Sciences, University of South Bohemia in České Budějovice. The objective of the bachelor thesis is to determine the content and contributions of practical training in social work from the perspective of students of social studies. With respect to the objective delineated above, four research questions were postulated. Does the content of practical training correspond to the content of work as determined by the Faculty? What are the contributions that practical training makes for students of social sciences? Is students' knowledge of the content of a social worker's job sufficient? Do social workers provide adequate information on dealing with users of social services?

Based on specialized literature, the first part defines basic terms used in the thesis. This part scrutinizes the terms "social work" and "social worker". In addition, this part provides a brief classification of social work methods, the minimum education standard for social work, which is the main tool for improving education in social work in the Czech Republic. As a future social worker, a student of social work should have both theoretical knowledge and practical experience, gained through practical training and supervision. Moreover, the theoretical part delves into the themes of practical training and facilities where practical training can be conducted.

The practical part of the bachelor thesis makes use of a qualitative research, interrogation method and technique of a semi-controlled interview. The research set was composed of 10 students of the Faculty of Health and Social Sciences, University of South Bohemia in České Budějovice, whose field of study is Social work in public administration or Rehabilitation and psychosocial care of disabled children, adults and seniors. The method of cluster creation was applied as a procedure for data evaluation.

The research indicated that the students were well aware of what the work of social workers entails. The students learnt to cope with initial concerns and negative emotions. The students' practical training gave them experience may rely on in their future life. Moreover, the practical training helped the students identify the target group they wish to be concerned with in their careers. The practical training pinpointed for most of the students a large number of weaknesses to be challenged by them in the future. As a positive contribution, the students mentioned unanimously the positive approach of social workers to clients and their work in general.

**Key words**

Social worker; practical training; contribution; student; education;

## Obsah

Úvod.....	10
1. Sociální práce.....	11
1.2 Metody sociální práce .....	12
2. Sociální pracovník .....	13
2.1. Role sociálního pracovníka .....	15
2.2 Kompetence sociálního pracovníka .....	16
2.3 Etický kodex.....	17
2.4 Minimální standard vzdělání v sociální práci .....	17
3. Odborná praxe.....	18
3.1 Individuální a klinická odborná praxe.....	19
3.2 Obsah odborné praxe.....	19
3.3 Portfolio z odborné praxe.....	20
3.4 Supervize a reflexe .....	20
4. Zařízení pro výkon odborné praxe.....	21
4.1 Sociální služby .....	21
4.1.1 Služby sociální péče .....	23
4.1.2 Služby sociální prevence.....	23
4.2 Státní a veřejná správa .....	24
4.2.1 Česká správa sociálního zabezpečení.....	24
4.2.2 Úřad práce .....	25
4.2.3 Sociálně-právní ochrana dětí.....	25
4.2.4 Probační a mediační služba.....	25
4.3 Školská zařízení .....	25
4.3.1 Diagnostický ústav .....	25
4.3.2 Dětský domov a dětský domov se školou .....	26
4.3.3 Středisko výchovné péče.....	26
4.3.4 Výchovný ústav.....	27
5. Cíl práce a výzkumné otázky.....	28
5.1 Cíl práce .....	28
5.2 Výzkumné otázky.....	28
6. Metodika .....	29
6.1 Použité metody a techniky .....	29
6.2 Výzkumný soubor .....	29



6.3 Realizace výzkumu a zpracování dat .....	30
7. Výsledky .....	31
7.1 Základní údaje o komunikačních partnerech .....	31
7.2 Identifikace jednotlivých trsů.....	32
8. Diskuze .....	37
9. Závěr .....	41
10. Seznam použitý zdrojů.....	42
11. Seznam příloh a tabulek.....	48
12. Seznam zkratk .....	52

## Úvod

Odborná praxe je jednou z nejdůležitějších částí profesní přípravy sociálních pracovníků. Dochází při ní k propojení teoretické výuky a praxe. Studenti se učí během studia různé teorie a metody sociální práce, které aplikují v odborné praxi. Ze své zkušenosti vím, že přechod z teorie do praxe je velmi obtížný.

Odborná praxe je povinná a doprovázena supervizí. Supervize a odborná praxe jsou předměty, které se prolínají a jsou pro studenta, který se připravuje na práci sociálního pracovníka podstatné. Pomáhají studentům nabývat nové praktické zkušenosti, znalosti a dovednosti. Odborná praxe je vnímána jako podpora profesního růstu studenta. Ačkoli je supervize nedílnou součástí odborné praxe v bakalářské práci se supervizí hlouběji nezabývám a zaměřuji se výhradně na průběh a obsah odborné praxe v sociální práci na vybraných pracovištích.

Téma bakalářské práce mě zaujalo jak z důvodu mého studia Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, tak s ohledem na hodnocení sociálních pracovníků na jednotlivých pracovištích z pohledu studentů. Ze získaných zkušeností z odborných praxí jsem zjistila, že práce sociálních pracovníků není vždy lehká, je důležité využívat všech metod sociální práce a naučit se předcházet stresu, který může spojen se syndromem vyhoření.

## 1. Sociální práce

Matoušek (2008) a Kutnohorská et al. (2011) shodně definují sociální práci jako odbornou disciplínu, jejímž cílem je odhalovat a řešit problémy jednotlivců, rodin a skupin za pomoci metod sociální práce. Matoušek (2008) upřesňuje několik dalších problémů, kterými se sociální práce zabývá, například problémy dětí, mládeže, diskriminace skupiny a chudoby. Důležitou součástí je i uspokojování potřeb osob (Kutnohorská et al., 2011). Základem sociální práce podle Kutnohorské et al. (2011) jsou principy lidských práv, sociální spravedlnosti a občanské společnosti.

Sociální práce má snahu dosáhnout sociálního uplatnění jednotlivce a pomoc vést ctihodný způsob života jednotlivce (Matoušek, 2008).

Podle Gulové (2011) v historii bylo podstatou sociální práce přispívat a postavit se za potřebné. Obsahem bylo podporovat klienta ve vážných situacích, které nevyřeší bez pomoci sociálního pracovníka (Gulová, 2011).

Matoušek (2001) a Gulová (2011) shodně uvádí, že zásadní pro aplikaci sociální práce je propojení s ostatními obory, jako jsou psychologie, sociologie, pedagogika a právní vědy. V terapeutickém případě sociální práce se využívají psychologické vědomosti a v reformním případě se týká převážně sociologie a práva (Matoušek, 2001). V oblasti sociálního poradenství propojíme všechny obory tedy psychologie, sociologie, právní dovednosti a pedagogiku (Matoušek, 2001). Jde hlavně o pochopení potřeb druhých lidí, umět pomoci, ale pouze v určité míře, aby klienti využívali i osobních sil (Matoušek, 2001).

Vrtišková (2009) uvádí, že sociální práce je základním nástrojem sociální pomoci. V tomto případě můžeme chápat sociální práci jako proces, kdy pomáháme lidem prostřednictvím vhodných sociálních služeb řešit jejich problémy (Vrtišková, 2009).

Fischer a Milfait (2010) popisují, že nejde pouze o zprostředkování sociální dávky klientovi. Sociální pracovník vstupuje do mezilidského vztahu v oblasti etiky (Fischer, Milfait, 2010). Sociální práce stanovuje normy a své hranice (Fischer, Milfait 2010). Etiku sociální práce nelze uchopit pouze jen jako proces učení o tom, co je správné (Fischer, Milfait 2010). Je třeba zdůrazňovat správnosti hledaného řešení a východiska, o které je možné se opírat (Fischer, Milfait, 2010).

Sociální práce se zabývá mnoha tématy, která odráží změny a rozvoj ve společnosti (Gulová, 2011). Dotýká se migrace a s tím spojené společné soužití menšin a zbytku společnosti na daném území (Gulová, 2011). Dále řeší problémy týraných žen a

nejohroženější skupiny, kterou tvoří děti (týrané, zneužívané a využívané jako levná pracovní síla). Další skupinou jsou lidé s různými psychickými a fyzickými problémy (Gulová, 2011). Pro vytvoření vhodných metod je potřebná dobrá orientace v konkrétních problémech lidstva a hledání příčin, které je způsobují (Gulová, 2011). Sociální práce je propojena se sociálními patologiemi (Gulová, 2011).

Kutnohorská et al. (2011) rozdělila sociální práci v praxi na preventivní, které se snaží předcházet různým sociálním událostem a kurativní, které sociální události řeší.

Sociální práci vnímáme užším a širším pojetím (Oláh et al., 2009). V širším pojetí uvádí sociálně-technické způsoby, do kterých můžeme zařadit například služby, dávky, zařízení sociální pomoci, posudky a spolupráci s dalšími specialisty (Oláh et al., 2009). Užší pojetí sociální práce je konkrétní kontakt s klientem (Oláh et al., 2009).

Obsah a rozsah sociální práce v jednotlivých státech ovlivňují požadavky cílových skupin, sociálně-ekonomické souvislosti k historickému vývoji a vnitřně strukturovaný soubor pravidel chování pro danou společnost a kulturu (Határ, 2009).

## ***1.2 Metody sociální práce***

Podle Matouška (2008) a Vrtiškové (2009) je sociální práce rozdělena do třech úrovní. První z nich je mikro praxe, do které patří sociální práce s jednotlivcem, mezo praxe je práce s rodinou a skupinou (Vrtišková, 2009). Poslední třetí úroveň je makro praxe, která se zabývá prací s komunitou (Vrtišková, 2009). Matoušek (2008) rozděluje úrovně obdobně.

Mikroúroveň Matoušek (2008) míní případovou práci, střední úroveň popisuje práci s rodinou a malými skupinkami. Třetí úroveň makroúroveň znamená práci s velkými skupinami, organizacemi a komunitami (Matoušek, 2008). Stejně rozděluje sociální práci jako činnost i Levická (2007).

Gulová (2011) popisuje pět základních fází sociální práce. Klade důraz na sociální evidenci a první kontakt, kdy klient s něčím přichází za sociálním pracovníkem (Gulová, 2011). Poté probíhá sběr údajů o klientovi, zpracuje a navrhne plán (Gulová, 2011). Sociální pracovník musí zhodnotit své výsledky ze strany klienta a společnosti (Gulová, 2011). Další etapa je diagnostická, při které se snaží o sociální diagnózu pomocí rozhovoru a pozorování (Gulová, 2011). Poté plán zpracujeme a nakonec pracovník ověří výsledky sociální práce (Gulová, 2011).

Podle Vrtiškové (2009) metoda sociální práce s jednotlivcem neboli individuální sociální práce a casework probíhá při rozhovoru sociálního pracovníka a klienta. V historii se tato metoda rozvíjela jako první a práce byla ovlivněna psychoanalýzou (Vrtišková, 2009). Při sociální práci se orientujeme i na klientovo prostředí, ve kterém se nachází. To znamená na klienta v rodině a vztahy formální i neformální a okolí klienta (Vrtišková, 2009). Matoušek (2008) uvádí, že základní činností při práci s klientem je poradenství.

Sociální práce s rodinou vznikla z důvodu nedostatečného a neúčinného fungování metody sociální práce s jednotlivcem, protože práce často souvisí s celou rodinou klienta (Vrtišková, 2009). Jedním z vhodných přístupů při práci s rodinou je systemický přístup (Vrtišková, 2009). Tento přístup vnímá člena rodiny jako člena systému (Vrtišková, 2009). Matoušek (2008) uvádí, že při sociální práci může jít o aktivity organizované pro jednu či více skupinu rodin. V dalších případech jsou to terapie, jejichž cíle se zabývají fungováním rodiny a komunikace v ní (Matoušek, 2008).

Další metodou je sociální práce se skupinou je místo společné pomoci jednotlivců, kdy se částečně vzájemně klienti a sociální pracovník potřebují při řešení různých cílů a problémů (Vrtišková, 2009).

Sociální práce s komunitou je posledním metodou v sociální práci, kde činnost vykonává komunitní sociální pracovník (Vrtišková, 2009). Komunitní práce je metoda, která se snaží o vzbuzování a rozvíjení změny u místní komunity (Vrtišková, 2009). Matoušek (2008) a Vrtišková (2009) sdělují, že cílem práce v komunitách je uspokojit potřeby nebo řešit místní problémy.

K dosažení kvalitní a profesionální sociální práce, je sociální práce realizována ve čtyřech variantách (Tokárová et al., 2009). První varianta je sociální práce na celosvětové úrovni v podobě vědecké konference, poté na úrovni dané země, kde ji zřizuje Ministerstvo práce a sociálních věcí, odbory sociálních věcí a pomoci (Tokárová et al., 2009). Třetí úroveň jsou neziskové organizace, nevládní sdružení a nadace, které ve čtvrté variantě spolupracují se samosprávou obcí a měst (Tokárová et al., 2009).

## **2. Sociální pracovník**

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách v platném znění stanovuje předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka a jeho vzdělání. Náplň sociálního pracovníka definuje takto:

*„Sociální pracovník vykonává sociální šetření, zabezpečuje sociální agendy včetně řešení sociálně právních problémů v zařízeních poskytujících služby sociální péče, sociálně právní poradenství, analytickou, metodickou a koncepční činnost v sociální oblasti, odborné činnosti v zařízeních poskytujících služby sociální prevence, depistážní činnost, poskytování krizové pomoci, sociální poradenství a sociální rehabilitace, zjišťuje potřeby obyvatel obce a kraje a koordinuje poskytování sociálních služeb.“*

Sociální pracovník je nezávislou osobou, která má profesní a osobní odpovědnost za své činy (Fischer, Milfait, 2010).

Thelenová (2011) píše o sociálním pracovníkovi jako o profesionálovi, který vchází do interpersonálních vztahů i v případě narušení tělesné, psychické a sociální úplnosti klienta. Zároveň sociální pracovník věnuje klientům svůj čas, soustředěnost a respekt (Thelenová, 2011). Pracovník musí rozlišovat situace a typ klienta proto, jak s ním komunikovat (Thelenová, 2011). S klientem se sociální pracovník snaží zařídit časové a prostorové podmínky, aktivně naslouchat a umožnit zpětnou vazbu, protože komunikace v sociální práci je základem a můžeme se vyvarovat rozporům, docílit vysokých výsledků a prevencí před vyčerpáním (Thelenová, 2011).

Sociální pracovník působí ve dvou oblastech sociálně-správní činnosti a vysoké specializovanosti spojené s terapií a tréninkem až po přípravu a vzdělávání pracovníků (Gulová, 2011). Sociální pracovník musí ovládat dovednosti a mít určité předpoklady pro svou práci (Gulová, 2011). Mezi důležité dovednosti Gulová (2011) a Matoušek (2008) řadí empatii, profesionalitu, důvěryhodnost a komunikační dovednosti.

Podle Úlehly (2007) je pracovníkem ten, kdo je v očích klienta osobou užitečnou a respektující. Úlehla (2007) popsal, co potřebujeme k tomu, abychom byli pracovníkem, co za to tzv. „stojí“. Pracovník si musí cenit své profese, vědět čím klientovi pomáhá, jak daná pomoc funguje, v čem je práce odlišná od ostatních oborů a proč je odlišnost potřebná (Úlehla, 2007). Dlouhodobý neřešený stres, nebrání ohledu na tyto věci, může vést k syndromu vyhoření (Úlehla, 2007).

Sociální pracovník vystupuje jako zástupce státu, prostředník mezi klientem a společností (Kutnohorská et al., 2011). Díky tomu je pracovník vázán dodržovat normy a zákonná ustanovení (Kutnohorská et al., 2011). Matoušek (2008) uvádí, že důležitá je profesionalita, schopnost reflexe a hájit své jednání.

Hanuš (2007) definuje sociálního pracovníka za spojovací článek společnosti. Musí naplnit své poslání, spojit své klienty zpět se skupinou, ale důležitou roli hraje i

spojování se s ostatními odborníky do multidisciplinárních týmů při řešení sociálních problémů v komunitách (Hanuš, 2007).

Pracovník by měl mluvit správně a přesně komunikovat v oboru, předávat klientovi informace sociálního zaměření veřejnosti prostřednictvím například novin a časopisů (Kutnohorská et al., 2011).

Podle Matouška (2001) by měl sociální pracovník mít určité množství předpokladů k vykonávání práce, jako jsou talent, kreativita a vzdělání. Složité společenské vztahy požadují odbornou přípravu na nejvyšší úrovni a nezáleží jen na znalostech, ale i na schopnosti pracovat s množstvím informací a dobře se naučit použít své dovednosti (Matoušek, 2001).

### ***2.1. Role sociálního pracovníka***

Podle Matouška (2003) má být jednání s klientem co nejotevřenější. Vrtišková (2009) uvádí, že sociální pracovník patří mezi vzdělané odborníky, kteří musí plnit zákon o sociálních službách č. 108/2006 Sb. a vykonává různé typy rolí. Role popisuje i Matoušek (2008). Sociální pracovník nemůže rozdělit „civilní“ a „profesionální“ role (Matoušek, 2003).

Pečovatel – poskytovatel služeb se snaží klientům, kvůli různým postižením pomáhat při denním životě (Vrtišková, 2009). Dalšími rolemi je získat kontakt se sociálními zařízeními a modifikace chování klientů při řešení svých problémů (Vrtišková, 2009).

Role poradce a terapeuta má za cíl získání náhledu na postoje klienta, pocity, způsoby jednání, které směřují k osobnímu růstu (Vrtišková, 2009).

Pomoc, podpora a začlenění klienta do společnosti je úlohou profesní role sociálních pracovníků (Kutnohorská et al., 2011).

Podle Vrtiškové (2009) se liší podle pracovní náplně, zařízení, vedení v organizaci a cílů. Máme možnost říct, že zastávání jen jedné role v praxi neexistuje (Vrtišková, 2009).

Podle Gulové (2011) sociální pracovník pracuje například i s lidmi problémovými, nezaměstnanými, konfliktními, u kterých by měl být schopen akceptace bez předsudků, což není jednoduché. S tím souvisí i nemoralizování klienta, je lehké označit někoho za neschopného a nemožného, když nevíme, za jakých okolností se do situace dostal (Gulová, 2011).

Kutnohorská et. al., (2011) rozděluje role, podle ovlivnění jakosti vykonávaných povinností, do které patří kompetentnost, profesionální a životní zkušenosti a umět se sám rozhodovat (Kutnohorská et. al., 2011).

Druhé dělení je vztah klienta a sociálního pracovníka, do kterého spadají vlastnosti vcítění se, vyvolávání pocitu důvěry, diskrétnost a trpělivost (Kutnohorská et. al., 2011).

Upřímnost, mluvit pravdu, výstižnost a pracovat efektivně jsou vlastnosti, které platí u pracovníka ve vztahu s vedoucím (Kutnohorská et. al., 2011). Poslední vlastností jsou ve vztahu ke kolegům, kde hraje hlavní význam spolupráce, bezproblémové vztahy a vzájemná soudržnost mezi spolupracovníky (Kutnohorská et. al., (2011).

Oláh et al. (2009) uvádí, že záleží na samotném životním stylu, pohledu na svět sociálního pracovníka, jaké má role a pozice ve společnosti, ve vztahu ke klientovi a může se stát jeho příkladem.

## ***2.2 Kompetence sociálního pracovníka***

Kompetence profesně oborová hovoří o teoretických znalostech, vědomostech a praktické schopnosti sociálního pracovníka (Kutnohorská et al., 2011).

Levická (2007) uvádí, že kompetence zahrnují dvě roviny. První rovina zahrnuje informované vzdělávání a druhá se týká zkušeností, které získá sociální pracovník při samotné praxi.

Sociální pracovník se snaží uspokojit potřeby klienta, odstranit negativní faktory, integrace klientů do svého prostředí (Kutnohorská et al., 2011).

Další schopností sociálního pracovníka je samostatná i společná práce a dodržování právní normy v sociální oblasti (Kutnohorská et al., 2011).

Kompetenci sociálně anamnestickou a diagnostickou můžeme definovat jako schopnost sociálního pracovníka zjišťovat anamnézu, stanovení sociální diagnózy a sociální prognózy (Kutnohorská et al., 2011).

Podstatnou je kompetence poradenská, kterou podáváme klientům při nemoci nebo jejich následcích a konzultační poskytujeme při úmrtí klienta jeho rodině (Kutnohorská et al., 2011).

Sociální pracovník vykonává kompetenci výchovnou, rozhodovací, organizační jejím základem je znát principy organizace a řízení zdravotnictví (Kutnohorská et al., 2011).



Kompetence metodická znamená schopnost pro tvorbu nových standardů a metod sociální péče v zařízeních (Kutnohorská et al., 2011).

Jazyk patří mezi kompetenci, kterou by měl pracovník ovládat a vyjadřovat se kultivovaně v českém i cizím jazyce (Kutnohorská et al., 2011).

### **2.3 Etický kodex**

Podle Matouška (2008) moc může být všemožně zneužita, proto vznikl etický kodex, který řídí úkony členů a vydává ho profesní asociace. Profesní kodex můžeme rozdělit na formální a neformální (Matoušek, 2008). Společnost sociálních pracovníků vystavila etický kodex v roce 1995 (Matoušek, 2008).

Etický kodex je rozdělen do tří částí. První část se nazývá Etické zásady, ve které jsou požadavky na sociálního pracovníka, druhá část se jmenuje Pravidla etického chování sociálního pracovníka například ve vztahu ke klientovi, zaměstnavateli, kolegovi v zaměstnání a třetí část etického kodexu České republiky má název Etické problémové okruhy a pojmenovává čtyři základní etické problémy. To znamená jaké, problémy jsou, s jakými se sociální pracovník setkává, jakou má sociální pracovník náplň a postup při řešení etických problémů. Společnost sociálních pracovníků etický kodex schválila v roce 2006 (Etický kodex sociálních pracovníků České republiky, 2006).

Etický kodex se snaží vytvořit pohled do etických norem pro výkon profese a snaží se soustředit na jeho etické otázky. Podstatnou schopností profesionálních pracovníků je aplikace morálně obhajitelných rozhodnutí. Etický kodex nabízí návody na obecné každodenní případy a je určen odborníkům v sociální práci (Blennberger, 2008).

Mezinárodní etický kodex (2004) uvádí definici sociální práce: *„Profese sociální práce podporuje sociální změnu, řešení problémů v lidských vztazích a také zmocnění a osvobození lidí v zájmu zvýšení blaha. Sociální práce zasahuje v oblastech, kde dochází k interakci lidí a jejich prostředí, a využívá k tomu teorie lidského chování a sociálních systémů. Základem sociální práce jsou principy lidských práv a sociální spravedlnosti.“*

### **2.4 Minimální standard vzdělání v sociální práci**

Vzdělání v oblasti sociální práce je možné získat studiem na vyšších odborných školách a studiem bakalářských nebo magisterských oborů na vysoké škole (Asociace vzdělavatelů v sociální práci, © 2017). Standard předpokládá, že z určitého minima

školy studentům nabídnou i zvláštní část svého programu (Asociace vzdělavatelů v sociální práci, © 2017). K minimálnímu standardu a osobitému profilu školy je potřeba, aby škola oznamovala své speciální zaměření v profilu absolventa (Asociace vzdělavatelů v sociální práci, © 2017).

Celkový obsah odborné praxe je stanoven tak, že odborná praxe je nedílnou součástí studia, kdy studentovi zprostředkovává zkušenosti se sociální prací a získává svou profesní identitu a růst, který prokazuje ve svém portfoliu (Asociace vzdělavatelů v sociální práci, © 2017). Podle standardu praxe tvoří 25% z celkové hodinového vyučování a odborná praxe je doprovázená předmětem seminář k odborné praxi a supervizi (Asociace vzdělavatelů v sociální práci, © 2017). Cílem odborné praxe je podpořit odbornou způsobilost, rozvíjet kompetence ke studiu sociální práce v organizacích a institucích, vést studenta k reflexi a sebereflexi odborné praxe a motivace k nalézání identity (Asociace vzdělavatelů v sociální práci, © 2017).

### **3. Odborná praxe**

Podle Doubkové a Thelenové (2010) je odborná praxe integrální část chystání se na práci v sociální oblasti, kde dochází ke střetávání dosáhnutých vědomostí, praktických dovedností se získanou praxí v sociálním oboru. Účelem je použití výstupů ze studia k práci s klientem, získání či rozšíření profesních pravomocí, které jsou základem pro zjišťování totožnosti s profesí sociálního pracovníka (Doubková, Thelenová, 2010).

Odborná praxe se snaží studenta seznámit se sociální prací v terénu a dát mu příležitost práce v organizacích poskytující sociální služby (Maroon et. al., 2007). Student zpočátku nemá dostatečné dovednosti ani předchozí zkušenosti, proto hraje důležitou roli orientace v terénu (Maroon et. al., 2007). Student navštíví různé organizace, je obeznámen s obecnými a specializovanými sociálními službami a dostává se do prvního kontaktu s klientem a pracovníkem (Maroon et. al., 2007). Jeden ze sociálních pracovníků se věnuje studentovi (Maroon et. al., 2007). Student pracuje jen s jedním klientem a je schopen komunikovat a mluvit (Maroon et. al., 2007).

Maroon et. al. (2007) doporučují práci s různými cílovými skupinami (děti, rodiny, senioři), aby student využil i náročnější techniky sociální práce. Student by měl pracovat na více případech, vyzkoušet si vedení malého týmu se zvláštními potřebami, které mají řešit specifické problémy (Maroon et. al., 2007).

Praxe by se měla zabývat plánováním a rozvíjením služeb pro skupiny, které to vyžadují (Maroon et. al., 2007). Studenti zodpovídají za fáze intervence, snaží se zapojit do řešení problému i ostatní organizace s tím spojené, používat různé zdroje, zasahovat v případech, kdy je to nutné a dobrá příležitost se učit (Maroon et. al., 2007).

Podle Kahánkové et. al. (2007) je odborná praxe povinným předmětem, který je částí odborného vzdělávání. Jde o poskytování zkušeností se sociálními poměry, styl práce v organizacích sociálních služeb a povzbuzování profesního růstu (Kahánková et. al., 2007).

Maroon et. al. (2007) popisují princip práce v terénu. Jde především o seznámení, pozorování, získávání prvních zkušeností a celkový přehled (Maroon et. al., 2007). Poté jde o vnímání sociální práce více do hloubky v seznamování a pozorování, student generalizuje poznatky, vytváří komplexnější systémy, získává poznatky a zkušenosti (Maroon et. al., 2007). V neposlední řadě si student rozšiřuje vědomosti v terénu, porozumění stále hlubší, snaží se docílit změn v situacích i u jednotlivce (Maroon et. al., 2007).

### ***3.1 Individuální a klinická odborná praxe***

Působíště odborné praxe si studující smí vybrat individuálně nebo z databáze míst fakulty (Kahánková et. al., 2007). Škola má uzavřenou smlouvu s organizacemi, které si student vybírá a počet míst je omezen (Kahánková et. al., 2007). U individuální praxe je nezbytné zamluvit ji pár měsíců předem, protože se jinak například nedostaneme na místo, o které máme velký zájem (Kahánková et. al., 2007). Při zájmu o individuální praxi musíme organizaci kontaktovat sami, nejlépe si vyžádat osobní setkání a domluvení obsahu praxe (Kahánková et. al., 2007). Vedoucí organizace si pro studenta může připravit otázky, např. proč se zajímá o praxi zrovna v organizaci, jaké je studentovo očekávání a jak by se student popsal (Kahánková et. al., 2007). Rozhovor by měl obsahovat pasáž, ve které se ptáme vedoucího organizace na to, co zajímá nás (Kahánková et. al., 2007).

### ***3.2 Obsah odborné praxe***

Cílem obsahu odborné praxe je seznámení s organizacemi, jejich náplní, skupinou klientů, se zákonodárnou činností v organizaci, metodami a podobami práce (Doubková, Thelenová, 2010). Podle Kahánkové et. al. (2007) je potřeba brát zřetel na

okruhy naplňování kompetencí, plnění úloh v organizaci, získání nových zkušeností, vlastní podněty na odborné praxi, rozvoj poměrů v organizaci a zpětná vazba. Posledním okruhem je sebereflexe, která je důležitou složkou, pokud se jako student chceme zdokonalovat (Kahánková et. al., 2007).

### ***3.3 Portfolio z odborné praxe***

Portfolio tvoří složku dokumentů z odborné praxe, obsahuje přehled organizací, jaké student navštívil v rámci studia a souhrn kompetencí, které na praxích splňoval (Kahánková et. al., 2007). Podle Kahánkové et. al. (2007) portfolio není cílem, ale nástrojem k učení, dokumentovat proces plnění kompetencí a spojování existujících znalostí a dovedností. Dané dokumenty z portfolia může student uplatnit u budoucího zaměstnavatele (Kahánková et. al., 2007).

Podle Doubkové a Thelenové (2010) je portfolio variantou postupu výuky v sociální práci, ve kterém student prokazuje své rozvíjení znalostí, dovedností a zkušeností v oboru. Dále slouží ke kontrole průběhu učení a zápis toho, co student zná z odborné praxe (Doubková, Thelenová, 2010). Prezentace a obhajoba je určitou součástí pro splnění zápočtu a předkládá se u státní závěrečné zkoušky (Doubková, Thelenová, 2010).

### ***3.4 Supervize a reflexe***

Pojetí supervize sociální práce popisují stejně jako odbornou praxi, kdy je třeba hledat identitu (Asociace vzdělavatelů v sociální práci, © 2017). Supervize je nástroj profesního a osobního růstu studenta (Asociace vzdělavatelů v sociální práci, © 2017). Samotná supervize probíhá formou teoretického vysvětlení a formou zkušenostního učení (Asociace vzdělavatelů v sociální práci, © 2017). Teoretický výklad zprostředkovává škola, předchází praktické supervizi (Asociace vzdělavatelů v sociální práci, © 2017). Supervize se uskutečňuje individuální nebo skupinovou formou a řídí ji supervizor/-ka. Skupinová supervize probíhá v malé skupině, která má 3 – 12 členů (Asociace vzdělavatelů v sociální práci, © 2017).

Při supervizi je realizována reflexe (Kutnohorská et al., 2011). Kutnohorská et al. (2011) definují reflexi jako přemýšlení, rozjímání a uvažování. Reflexi lze pochopit i jako reflexe plánu učení, která je důležitá, neboť nám napomáhá uzavírat působení probíhající na odborné praxi (Kahánková et. al., 2007).

Podle Havrdové a Hajného (2008) se v pomáhajících profesích postupně formuloval význam dialogu a znovu se objevil starobylý pojem reflexe. Reflexe je důležitou částí každého dialogu a atmosféry v něm (Havrdová, Hajný, 2008). Pojem vychází z latinského reflexio, které můžeme přeložit jako obracení zpět nebo obracení k sobě (Havrdová, Hajný, 2008).

Reflexe je otočení pozornosti od vnějších podnětů k vidění, poznání a smýšlení o sobě (Kutnohorská et al., 2011). Dovoluje nám brát nadhled k vlastním myšlenkám (Kutnohorská et al., 2011). Proto se reflexe bere jako rozvažování vůbec (Kutnohorská et al., 2011). Jestli je tématem reflexe vlastní „já“, mluvíme o sebereflexi (Kutnohorská et al., 2011).

Havrdová a Hajný (2008) tvrdí, že při souběhu těchto čtyř podmínek dochází k reflexi:

- *zastavení u významného momentu zkušenosti;*
- *zaměření na něj (aktivní pozornost);*
- *vystoupení z obvyklého (zaběhaného) rámce nazírání a přístupu k věci;*
- *otevření se »něčemu« novému, neočekávanému, co se »vynoří« (pocit, postoj, myšlenka, zorný úhel, souvislost apod.);*

Reflexi můžeme navodit vytvořením, co nejlepších podmínek a jednou z nich může být supervize (Havrdová, Hajný, 2008).

Činitelé, kteří ulehčují a podporují profesionální reflexi:

- *osobnostní dispozice (schopnost reflexivity, schopnost obsáhnout protiklady, otevřenost);*
- *atmosféra bezpečí (nezbytná podmínka reflexe zahrnující i bezpečné vztahy);*
- *zkušenost, že reflexe přináší žádoucí výsledky (pracovník se může reflexi »učit«);*
- *podpůrná struktura pro reflexi; (metody a nástroje supervize)*
- *reflexe ve skupině;*
- *podpora ze strany organizace; (Havrdová, Hajný, 2008).*

## **4. Zařízení pro výkon odborné praxe**

### **4.1 Sociální služby**

Matoušek (2007) a Molek (2009) shodě uvádějí, že sociální služby jsou poskytovány osobám v určitém znevýhodnění, s cílem vylepšit jejich život, snažit se

začlenit je zpět do skupiny osob nebo naopak hájit skupinu osob od rizik spojených s jedincem.

Poskytovatelé sociálních služeb v České republice jsou obce, kraje a Ministerstvo práce a sociální věcí (Matoušek, 2007). Obce a kraje zakládají v rozsahu samostatné působnosti sociální služby jako vlastní komponent bez právní subjektivity, nebo jako příspěvkové organizace s právní subjektivitou (Matoušek, 2007). Ministerstvo práce a sociální věcí zřizuje specializované ústavy s působností po celém státu (Matoušek, 2007).

Dalšími poskytovateli jsou neziskové sektory, církve a soukromé osoby. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách v platném znění, zahrnuje sociální poradenství, služby sociální péče a služby sociální prevence.

Podle Vrtiškové (2009) sociálním poradenstvím jsou podávány informace, které mohou být podstatné k vyřešení nepříjemného stavu klienta. Základní poradenství zajišťují poskytovatelé sociálních služeb všem osobám bez bližšího určení a odborné poradenství poskytují speciální poradny, které se zaměřují na určitý okruh osob například osoby se zdravotním postižením, seniory a cizince (Vrtišková, 2009).

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách v platném znění, rozděluje tři základní činnosti odborného poradenství:

- *zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,*
- *sociálně terapeutická činnost,*
- *pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.*

Služby sociální péče se snaží zajistit fyzickou a psychickou samostatnost lidem se stabilizovaným stavem a zapojení do běžného života klienta (Vrtišková, 2009).

Vrtišková (2009) uvádí, že služby sociální prevence se zabývají jevy a situacemi, které mohou přispívat k sociálnímu vyloučení osob. Podle Zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách v platném znění je cílem sociální prevence překonat dané situace, chránit společnost před vznikem a rozšiřování jevů.

Sociální služby jsou poskytovány třemi formami: terénní, ambulantní a pobytovou, které se mohou v praxi kombinovat (Vrtišková, 2009). Při pobytové službě je klient v zařízení sociálních služeb ubytován, při ambulantní klienti sami dochází za ambulantní službou a terénní službu sociální pracovník vykonává v přirozeném prostředí klienta (Vrtišková, 2009).

#### ***4.1.1 Služby sociální péče***

V této podkapitole uvádím služby sociální péče a podrobněji popisují vybrané sociální služby, které jsou dále předmětem výzkumu.

Mezi služby sociální péče podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách v platném znění patří: osobní asistence, pečovatelská služba, tísňová péče, průvodcovské a předčitatelské služby, odlehčovací služby, centra denních služeb, denní stacionáře, týdenní stacionáře, domovy pro osoby se zdravotním postižením, domovy pro seniory, domovy se zvláštním režimem, chráněné bydlení, sociální služby poskytované ve zdravotnických zařízeních ústavní péče.

Například domovy pro seniory nabízejí dlouhodobé pobytové možnosti pro seniory, kteří potřebují úplnou péči a nemohou pomoc dostávat od rodiny nebo od pečovatelské služby (Vrtišková, 2009). Seniorům je poskytována celodenní strava, úklid, zdravotní, rehabilitační, ošetrovatelská péče a různé terapeutická činnost (Vrtišková, 2009).

Podle Vrtiškové (2009) se pečovatelská služba poskytuje dětem, osobám s postižením a seniorům, kteří vyžadují pomoc druhé osoby v přirozeném prostředí a ve speciálních zařízeních. Tato služba se zaměřuje na zvládnutí péče o vlastní osobu, osobní hygienu, poskytování stravy a zajistit chod jejich domova (Vrtišková, 2009).

#### ***4.1.2 Služby sociální prevence***

V této podkapitole uvádím služby sociální prevence a podrobně popisují vybrané sociální služby, které jsou dále předmětem výzkumu.

Mezi služby sociální prevence patří osmnáct zařízení podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách v platném znění, raná péče, telefonická krizová pomoc, tlumočnické služby, azylové domy, domy na půl cesty, kontaktní centra, krizová pomoc, intervenční centra, nízkoprahová denní centra, nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, noclehárny, služby následné péče, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, seniory a osoby se zdravotním postižením, sociálně terapeutické dílny, terapeutické komunity, terénní programy, sociální rehabilitace.

Sociálně terapeutické dílny se zabývají dlouho trávající podporou uživatele, která má vést ke zlepšení pracovních návyků a dovedností (Vrtišková, 2009). Je k tomu používána sociálně-pracovní terapie pro osoby se zdravotním a duševním onemocněním (Vrtišková, 2009).

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách v platném znění, definuje sociální rehabilitaci jako činnost, která vede k samostatnosti, soběstačnosti uživatelů a poskytuje se všemi formami sociálních služeb. Terénní a ambulantní služba poskytuje činnosti:

- *nácvik dovedností pro zvládnání péče o vlastní osobu, soběstačnosti a dalších činností vedoucích k sociálnímu začlenění,*
- *zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,*
- *výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti,*
- *pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí*

Pobytové služby v centrech sociálně rehabilitačních služeb navíc poskytují uživatelům ubytování, stravu a pomoc při osobní hygieně (Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách v platném znění).

#### **4.2 Státní a veřejná správa**

Veřejnou správu lze chápat jako výkon moci státních orgánů, orgánů územní samosprávy a ty se dále rozdělují podle samostatné a přenesené působnosti (Arnoldová, 2012). Sociální zabezpečení je zprostředkováno státní správou nebo v přenesené působnosti, kde je ústředním orgánem Ministerstvo práce a sociálních věcí (Arnoldová, 2012). Tento orgán řídí Českou správu sociálního zabezpečení dále jen „ČSSZ“, Okresní správu sociálního zabezpečení dále jen „OSSZ“, Pražskou správu sociálního zabezpečení a Úřad práce (Arnoldová, 2012).

##### **4.2.1 Česká správa sociálního zabezpečení**

ČSSZ se řídí několika zákony č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti a posledním zákonem je zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení (Česká správa sociálního zabezpečení, © 2017). ČSSZ spravuje výkon sociálního zabezpečení (důchodového a nemocenského pojištění) a lékařské posudkové služby (Arnoldová, 2012). Podle Arnoldové (2012) ČSSZ rozhoduje například o pojištění, jedná u soudních řízení, řídí a kontroluje činnosti OSSZ a vede registr pojištěnců důchodového pojištění.



#### **4.2.2 Úřad práce**

Úřad práce je správní úřad, který má celostátní působnost, řídí se zákonem č. 73/2011 Sb. o Úřadu práce České republiky a zákonem č. 500/2004 Sb., správní řád ve znění pozdějších předpisů. Úřad práce se zabývá oblastmi zaměstnanosti, ochrany zaměstnanců, státní sociální podpory, dávky pro osoby se zdravotním postižením, příspěvku na péči, pomoc v hmotné nouzi, poskytování sociálně - právní ochrany a pěstounská péče (Úřad práce ČR, © 2018).

#### **4.2.3 Sociálně-právní ochrana dětí**

Sociálně-právní ochrana dětí dále jen „OSPOD“ se řídí zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, poskytuje ochranu nezletilým dětem, pokud negativní stav přetrvává dlouho a mohl ovlivnit další vývoj dítěte (Knotová et al., 2014). OSPOD při své práci spolupracuje například se soudy, školami a zdravotnickými zařízeními (Knotová et al., 2014). Pracovníci poskytují poradenství, terapii, zabývají se náhradní rodinnou péčí, provádí šetření a podávají návrhy k soudu (Knotová et al., 2014).

#### **4.2.4 Probační a mediační služba**

Probační a mediační služba je zakotvena v zákoně č. 257/2000 Sb. o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Probační a mediační služba zkoumá kontrolou výkonu trestů nespojených s odnětím svobody (Probační a mediační služba, © 2018). Chystá veškeré podklady pro ukládání trestů a nabízí jednání mezi pachatelem a obětí o urovnání následků činu (Probační a mediační služba, © 2018).

### **4.3 Školská zařízení**

#### **4.3.1 Diagnostický ústav**

Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů v platném znění, definuje diagnostický ústav zařízení, které přijímá děti s nařízeným předběžným opatřením, ústavní výchovou nebo ochrannou výchovou.

Diagnostický ústav nabízí dětem potřeby diagnostické formou pedagogické a psychologické činnosti, potřeby vzdělávací, terapeutické, výchovné, sociální, organizační a koordinační (Zákon č. 109/2002 Sb.). Z těchto potřeb se vypracovává komplexní diagnostická zpráva a dítě se zde umísťuje zpravidla na nejdéle 8 týdnů (Zákon č. 109/2002 Sb.).

#### ***4.3.2 Dětský domov a dětský domov se školou***

Dětský domov pečuje o děti s nařízenou ústavní výchovou bez poruch chování do věku osmnácti let a plní výchovné, vzdělávací a sociální potřeby (Zákon č. 109/2002 Sb.). Dětský domov se školou zajišťuje péči dětem s nařízenou ústavní výchovou v případě, že mají určité poruchy chování a také se zaměřují na péči o děti s uloženou ochrannou výchovou nebo jsou nezletilými matkami (Zákon č. 109/2002 Sb.). V dětské domově se školou jsou děti od 6 let do ukončení povinné školní docházky (Zákon č. 109/2002 Sb.).

#### ***4.3.3 Středisko výchovné péče***

Středisko výchovné péče dále jen: „SVP“ je zakotvené v zákoně č. 109/2002 Sb., ve vyhlášce č. 561/2004 Sb. a č. 458/2005 Sb. (Knotová et al., 2014).

Klienty střediska výchovné péče jsou děti od tří let věku až do ukončení školní docházky s rizikem vzniku a vývoje poruch chování, výchovných problémů či sociálně negativní jevů (Knotová et al., 2014).

SVP poskytují své služby i rodičům a školám (Knotová et al., 2014). Zařízení nabízí několik služeb například poradenství základní, diagnostické a preventivní a činnosti vzdělávací a terapeutické (Knotová et al., 2014). Dále poskytují služby ambulantní, pobytové a celodenní (Knotová et al., 2014). Práci zde vykonávají vychovatelé, asistenti pedagoga, speciální pedagogové, etopedi, sociální pracovníci a psychologové (Knotová et al., 2014).

#### ***4.3.4 Výchovný ústav***

Výchovný ústav se specializuje na děti starší 15 let s poruchami chování, u kterých byla nařízena ústavní či ochranná výchova (Zákon č. 109/2002 Sb.). Výjimečně může být do výchovného ústavu zařazeno dítě starší 12 let, se stanovenou ochrannou výchovou, protože jeho chování má tak závažné poruchy, že nemůže být v dětském domově se školou (Zákon č. 109/2002 Sb.). Do výchovného ústavu mohou být zařazeny i nezletilé matky a jejich děti (Zákon č. 109/2002 Sb.). Ve vztahu k dětem výchovný ústav zřizuje výchovné, vzdělávací a sociální úkoly (Zákon č. 109/2002 Sb.).

## **5. Cíl práce a výzkumné otázky**

### ***5.1 Cíl práce***

Cílem bakalářské práce je zjistit náplň a přínos obdobné praxe v oblasti sociální práce z pohledu studentů sociálních oborů.

### ***5.2 Výzkumné otázky***

Pro splnění výše uvedeného cíle jsem zvolila tyto výzkumné otázky:

VO1: Odpovídá náplň odborné praxe náplni práce stanovené fakultou?

VO2: Jaký přínos má odborná praxe pro studenta sociálního oboru?

VO3: Jsou studenti dostatečně seznámeni s náplní práce sociálního pracovníka?

VO4: Poskytují sociální pracovníci dostatečné informace o jednání s uživateli sociálních služeb?

## 6. Metodika

### 6.1 Použité metody a techniky

Pro zpracování praktické části bakalářské práce byl zvolen kvalitativní výzkum, metoda dotazování a technika položený rozhovor.

Hendl (2012) uvádí, že kvalitativní výzkum je proces nalézání porozumění založen na metodologických tradicích prozkoumání sociálního či lidského problému. Hendl (2012) považuje za kladnou stránku kvalitativního výzkumu osobní setkání s dotazovaným a za negativní stránku časovou náročnost pro realizaci.

Svaříček a Šed'ová (2007) uvádí, že nejčastější metoda pro získávání dat ve kvalitativním výzkumu je rozhovor. Položený rozhovor je jedna z možností rozhovoru, pro který musíme mít připravené otázky (Svaříček, Šed'ová, 2007). Podle Reichela (2009) otázky nemusí mít pevně dané pořadí, využít se musí všechny, ale mohou se i přidávat další otázky.

Miovský (2006) dodává, že u polostrukturovaného rozhovoru můžeme dotazovaného poprosit o vysvětlení odpovědi, abychom věděli, že jsme danou věc správně pochopili. Podle Miovského (2006) je tato metoda kombinace strukturovaného a nestrukturovaného rozhovoru. Miovský (2006) a Reichel (2009) shodně uvádí, že u polostrukturovaného rozhovoru klademe větší váhu na rozhovor ve vnějším prostředí a můžeme i požadovat, aby rozhovor probíhal jen na určitých místech.

Cílem položeného rozhovoru je získat detailní a komplexní informace o daném jevu, který zkoumáme (Svaříček, Šed'ová, 2007).

Na základě toho jsem vytvořila scénář otázek k rozhovoru. (viz. příloha)

### 6.2 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor byl vytvořen na základě záměrného výběru. Ukazatelé záměrného výběru byli studenti třetího ročníku Zdravotně sociální fakulty bakalářských oborů Sociální práce ve veřejné správě a Rehabilitační - psychosociální péče o postižené děti, dospělé a seniory na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích. Vzhledem k cíli bakalářské práce bylo pro účast na výzkumu nutné, aby studenti měli splněnou odbornou praxi. Studenti uvedených oborů a ročníků byli osloveni na základě náhodného výběru prostřednictvím osobního kontaktu či sociální sítě.

Výzkumný soubor byl tvořen dohromady 10 studenty z toho 7 studentů oboru Sociální práce ve veřejné správě, 3 studenti oboru Rehabilitační - psychosociální péče o postižené děti, dospělé a seniory a pro přehled uvádím specifikaci studijních oborů.

Sociální práce ve veřejné správě je tříleté studium a cílem je připravit vysokoškolsky vzdělaného zaměstnance pro profese v sociální práci ve všech jejích oblastech například sociálního zabezpečení, státní správy a veřejné správy. Absolvent ovládá problematiku sociální politiky a sociální práce, práva, ekonomiky a řízení do takové míry, aby je mohl sám služby poskytovat a zajišťovat podle dané potřeby. Určité obory práva a sociálního zabezpečení definují okruh právní problematiky v souvislosti potřebných vědomostí k výkonu profese.

Rehabilitační - psychosociální péče o postižené děti, dospělé a seniory je tříletý bakalářský obor a umožní absolventům získat potřebné vědomosti, dovednosti ze zdravotnických, sociálních, právních, humanitárních a speciálně pedagogických oborů.

Odbornou praxi pro studenty lze realizovat na klinických pracovištích Zdravotně sociální fakulty Jihočeské Univerzity dále jen: „ZSF JČU“ nebo na individuálně zvoleném pracovišti.

Celkový rozsah odborné praxe oboru Sociální práce ve veřejné správě je 12 týdnů (6 týdnů ve 2. ročníku a 6 týdnů ve 3. ročníku). Celkový rozsah odborné praxe oboru Rehabilitační - psychosociální péče o postižené děti, dospělé a seniory je 14. týdnů. V prvním ročníku 2 týdny a dále shodně 6 týdnů ve 2. ročníku a 6 týdnů ve 3. ročníku.

Studenti mají různé bloky praxe rozdělené po týdnech (sociální práce s jednotlivcem, rodinou, skupinou, komunitou, oblast sociální práce, sociálně právní oblast a praxe k bakalářské práci).

### ***6.3 Realizace výzkumu a zpracování dat***

Rozhovory s komunikačními partnery byly realizovány v období od začátku března do půlky dubna roku 2018. Osobní schůzka mi byla umožněna ve všech případech. Komunikační partnery jsem seznámila se záměrem výzkumu, dále jsem je upozornila, že je výzkum anonymní a nikde nebude uvedeno žádné pravé jméno. Všechny 10 studentů souhlasilo s účastí na výzkumu a s nahráváním na mobilní telefon. Následně jsem rozhovory doslovně přepsala a tyto data jsou v archivu autorky. Osobní schůzky byly realizovány na neutrálním místě, jako je například kavárna či škola. Všechny rozhovory trvaly v rozmezí od patnácti do třiceti minut a snažila jsem se neovlivňovat vývoj

rozhovoru. Po skončení rozhovoru jsem poděkovala za poskytnutí rozhovoru a jejich čas.

Postupem pro vyhodnocení dat byla metoda tvorby trsů. Podle Miovského (2006) metoda vytváření trsů přispívá ke sloučení různých výroků do skupin, které by měly vznikat na základě podobnosti. Podobnost můžeme hledat například v čase, tématu a prostoru (Miovský, 2006).

## 7. Výsledky

### 7.1 Základní údaje o komunikačních partnerech

V tabulce č. 1 a tabulce č. 2 jsou uvedeny základní informace o absolvované praxi během studia komunikačních partnerů a výběr pracoviště k rozhovoru.

Tabulka č. 1 prezentuje seznam komunikačních partnerů a identifikuje daná pracoviště. Je z ní zřejmé, že komunikační partneři se nevyhýbali psychicky či fyzicky náročnějším pracovištím a dokazují to „x“, která označují 14denní blok odborné praxe.

Tabulka č. 1 – Typy absolvovaných pracovišť

	Azylový Dům	Úřad práce	Školská zařízení	DOZP	Nízkoprahové zařízení	Domov pro seniory	OSPOD	ČSSZ a OSSZ	Zdravotnické zařízení	Zařízení pro zrakově postížené
<b>Kristýna</b>	xx	x	x	xx						
<b>Michaela</b>	x		x						x	
<b>Zuzana</b>					x	xxx	x	x		
<b>Jana</b>	x	x			xx		x		x	
<b>Hanka</b>	x	x				xxxx				
<b>Martina</b>	xx	x	x						xx	
<b>Nikola</b>			x			xxx	x	x		
<b>Pavel</b>							xx		xx	xx
<b>Petr</b>	x		xx			xxx				
<b>Lenka</b>		x	x			x	xx	x		

Zdroj: Vlastní výzkum

Tabulka č. 2 zobrazuje seznam vybraných pracovišť, ročník výběru odborné praxe, a zda je pracoviště klinické či individuální. Je zajímavé, že polovina komunikačních partnerů si vybrala Domovy pro seniory k rozhovoru pro výzkum.

Tabulka č. 2 – Vybraná pracoviště pro výzkum

	<b>Typ zařízení</b>	<b>Ročník</b>	<b>Klinické x individuální</b>
<b>Kristýna</b>	DOZP	II.	Individuální
<b>Michaela</b>	Zdravotnické zařízení	II.	Klinické
<b>Zuzana</b>	Domov pro seniory	II.	Klinické
<b>Jana</b>	Nízkoprahové zařízení	II.	Klinické
<b>Hanka</b>	Domov pro seniory	II. - III.	Individuální
<b>Martina</b>	Zdravotnické zařízení	III.	Klinické
<b>Nikola</b>	Domov pro seniory	II. - III.	Klinické
<b>Pavel</b>	OSPOD	II. - III.	Klinické
<b>Petr</b>	Domov pro seniory	II. - III.	Klinické
<b>Lenka</b>	Domov pro seniory	III.	Klinické

Zdroj: Vlastní výzkum

## 7.2 Identifikace jednotlivých trsů

Následující část představuje trsy, které vznikly na základě rozboru odpovědí komunikačních partnerů. V trsu jsou také uvedeny vybrané přímé citace výpovědí dotazovaných.

První trs je označen – „přístup sociálního pracovníka ke studentovi“. Zabývá se subjektivním hodnocením sociálního pracovníka z pohledu jednotlivých dotazovaných.

Druhý trs se nazývá „vztah student versus klient a jejich spolupráce“. Orientuje se na vztahy na odborných praxích a na vazby, které mezi zúčastněnými vznikly.

Třetí trs „hodnocení pracoviště“ ve většině případů ukazuje kladné reakce ze strany ostatního personálu. Na což navazuje chuť studenta vrátit se na dané pracoviště.

Čtvrtý trs „přínos odborné praxe“ se zabývá tím, co komunikační partneři na odborné praxi získali. Snažila jsem se například zjistit, zda si komunikační partneři sami uvědomují přínos praxe pro své další uplatnění, zda je praxe motivuje k výběru zaměření svého budoucího zaměstnání, zda jim absolvování odborné praxe pomáhá k porozumění teoretickému učivu.



## 1. Přístup sociálního pracovníka ke studentovi

Souhrnně se dá říci, že většina sociálních pracovníků byla vůči studentům vstřícná a snažila se jim být nápomocna. V rozhovoru uvedlo 9 komunikačních partnerů, že jejich práce byla užitečná, a jejich přístup byl kladně hodnocen ze strany sociálního pracovníka.

Hanka uvedla: *„S prací sociálních pracovníků jsem byla seznámena doopravdy dopodrobna, dá se říct, že jsem měla možnost být u všeho, co dělaly, od ničeho mě nikdy nevyhodily a vše mi rády ukázaly a vysvětlily, za což jsem byla moc ráda.“*

Naopak tedy jediná Kristýna ze všech komunikačních partnerů odpověděla: *„Ani ne, byla jsem přímo dána hned mezi klienty „dělej si s nimi, co chceš“, vše jsem se učila sama, pracovníci nebyli ochotní, i když jsem se na něco zeptala, nebyli mi schopní odpovědět nebo dělali, že to neslyší. Musela jsem si na všechno přijít sama a najít zábavu na celý den.“*

Kladně komunikační partneři hodnotili také seznámení s pracovištěm a každodenním průběhem praxe, které proběhlo ve všech deseti případech na pracovišti hned první den.

Například Nikola řekla: *„Ano, právě sociální pracovník, který mě měl na starosti, představil mě všem vedoucím daných oddělení, včetně zdravotního personálu.“* A i Lenka shodně uvedla: *„Ano byla jsem hned první den na praxi seznámena jak s prací sociálního pracovníka (co jeho práce obnáší), tak i s chodem celého domova“*

I přes prvotní špatnou zkušenost Kristýny, byla nakonec také první den seznámena s personálem. Hanka ještě dodala, že: *„Sociální pracovnice, která se stará o praktikanta si mě vzala „takřka pod svá křídla“. Všem v Domově mě hned na začátku představila, a to jak personálu, tak jsem s ní chodila i za klienty, aby si na mě zvykli a abych s nimi dál mohla pracovat i sama, aby mě uměli zařadit. Byla jsem moc ráda, že mě představila, protože na jiných praxích jsem se s tím nesetkala, a pak jsem byla jako nějaký „vetřelec“.“*

Z rozhovoru s Pavlem jsem se dozvěděla: *„Sociální pracovník mě seznámil s činností organizace, umožnil nahlédnutí do dokumentace a spisu, do konkrétních případů, seznámení s průběhem praxe, harmonogramem, sestavení času, kdy budu docházet na sociální šetření a soudní jednání a školení BOZP.“*

Petr vyzdvihuje, že ho sociální pracovnice brala jako sobě rovného a on díky tomu, neměl žádný strach na pracovišti a vyhnul se tím počátečním bariérám ve vztazích. A

uvedl: „*Sociální pracovnice mě brala stejně rovného, takže jsem neměl žádný ostych ani strach. Chovali se ke mně všichni slušně.*“

## 2. Vztah klient versus student a jejich spolupráce

Martina, Pavel a Michaela vnímali práci s klienty na daném pracovišti jako velice různorodou, kdy každý den probíhali jiné činnosti. Oproti tomu 7 komunikačních partnerů odpovědělo, že na jejich pracovištích probíhal každý den stejně.

Martina, Hanka, Lenka a Zuzka zdůraznili důležitost aktivního naslouchání ve vztahu se všemi typy klientů, se kterými se setkali.

Hanka k tomu uvedla: „*Já osobně jsem se hlavně snažila trénovat aktivní naslouchání a vůbec to jak s klienty, teda se seniory, správně komunikovat. Zásady aktivního naslouchání jsem vyzorovala jak u sociálních pracovníků, tak i u dalšího ošetrujícího personálu, ale mám ten pocit, že to dělají spíše nevědomě.*“

A Martina zdůraznila: „*...Aktivní naslouchání a vše v rámci terapeutické činnosti.*“

Komunikační partneři se ze začátku obávali práce s klienty, ale jak uvedla Martina, organizace ji naučila komunikovat s klienty a brát i například zdravotně postižené jaci jsou.

Hanka se vyjádřila ke vztahům a spolupráci, že: „*Práce se seniory jsem se prvotně hodně bála, ale pak jsem zjistila, že mi nevádí s nimi pracovat a komunikovat. Na klientech bylo znát, že jsou zvyklí i na jiné praktikanty, a byly nadšeni, že s nimi někdo má zájem pracovat, že přišel někdo nový. Práce s klienty, až na některé případy, pro mě byla příjemná a měla jsem z ní dobrý pocit.*“ Lenka uvedla, že nevěděla, jak komunikovat s klienty, ale jediný Petr a Jana naopak neměli problém se bavit a komunikovat. Jana řekla, že na její praxi chyběl respekt u klienta.

Nikola měla pestrou odbornou praxi. Komunikovala s klienty na pokojích, asistovala při různých terapiích a zábavných programech. Zuzka na spolupráci uvedla: „*Probíhala bez problémů, byli zvyklí na praktikanty. Ví, co od nich čekat.*“ Oproti tomu Pavel: „*Většinou jen jako pozorovatel.*“

Michaela měla dokonce možnost při práci s klientem se účastnit schůzky anonymních alkoholiků.

Psychicky náročnou situaci ve vztazích s klientem uvedla Nikola: „*Další situace, která pro mě byla náročná a zaskočila mě, byla účast u umírání klienta a následné*

*převážení mrtvého těla do kaple, to jsem opravdu nečekala a beru to jako jednu z mála špatných zkušeností na tomto pracovišti.“*

Ukazuje ve většině velmi kladný vztah klienta a praktikanta jako nově příchozího.

### 3. Hodnocení pracoviště

Dá se říci, že skoro všechna pracoviště byla kladně hodnocena u všech komunikačních partnerů ve vztahu pracoviště a klient, ale ne už ve vztahu pracovník a praktikant. Z rozhovorů je vidět, že komunikační partneři zjistili, jaká je pro ně vhodná či nevhodná cílová skupina a organizace, kde by chtěli vykonávat možná budoucí povolání. Naučili se pracovat se svými city a emocemi. A Michaela k tomu uvedla: *„Nevrátila, není to cílová skupina, se kterou bych v budoucnu chtěla pracovat.“*

Jak 7 komunikačních partnerů uvedlo, že by se na pracoviště vrátili a to vypovídá o spokojenosti. Nikola sdělila: *„Určitě bych se tam vrátila, v porovnání s jiným domovem pro seniory, na jednom z pracovišť byla naprosto úžasná péče o seniory, byl zde strašně milý kolektiv, cokoliv jsem kdykoliv potřebovala, pomohli mi, sociální pracovník, se kterým jsem trávila většinu času, je skvělý člověk, hrozně se mi líbilo, jak se stará o své klienty, i když to prakticky nemá v náplni práce. Byla to opravdu výborná zkušenost a dokázala bych si tam představit do budoucna i práci.“*

Lenka uvedla: *„Ano, na pracoviště bych se určitě chtěla vrátit, jelikož se mi zde moc líbilo. Kolektiv a klienti byli opravdu vstřícní a empatictí. Praxe se mi zde moc líbila a získala jsem spoustu zkušeností.“*

Jana v rozhovoru sdělila: *„Ano, po dokončení praxe jsem se v organizaci stala dobrovolníkem a po půl roce mi nabídli smlouvu na DPP, kterou jsem podepsala.“*

Zuzka se s tímto shoduje pouze z části. Na pracoviště by se vrátila, ale pracovat by zde nechtěla.

Hanka sdělila, že se ráda na pracoviště vrátila i ve třetím ročníku při absolvování odborné praxe. Petr také uvedl: *„Ano, vrátil a jednou jsem to tak i udělal...“*

Oproti všem ostatním komunikačním partnerům Kristýna uvedla, špatný a neochotný přístup sociálních pracovníků, celkově negativní postoj a hodnocení celého pracoviště. A s tím je spojena i situace, kdy byla svědkem nevhodných poznámek sociálních pracovníků vůči klientovi. Kristýnu překvapilo: *„Nevhodné vtipky pracovníků např. klient poděkoval a pracovníce na to: za to se neděkuje, za to dávají peníze.“*

#### 4. Přínos odborné praxe

Hlavními přínosy odborné praxe jsou dovednosti a získané schopnosti. Některým komunikačním partnerům bylo umožněno být přítomen u přijímacího rozhovoru a sestavování individuálního plánu klienta.

Z rozhovoru s Hankou jsem se dozvěděla: „*Jsem moc ráda, že jsem poznala, jak to doopravdy v takovém zařízení chodí, co se doopravdy dělá, k jakým situacím dochází a co se musí řešit.*“

Jana uvedla: „*Podle mého názoru praxe, kterou jsem absolvovala, mi otevřela možnosti, které mohu použít v budoucím životě. Nejvíce mi umožnila vidět používání metod sociální práce v praxi. Praxe mi upevnila teoretické znalosti ze sociální politiky. Měla jsem možnost se setkat s různými cílovými skupinami.*“

Martina sdělila, že: „*...Smazaly se ve mně předsudky a stereotypy. A zlepšila jsem si komunikační schopnosti v rámci oboru sociální práce.*“

Pavel uvedl: „*Velká zkušenost s cílovou skupinou dětí (rodiny), obohacení zkušeností i do vlastního života, náhled do sociální situace ostatních rodin, přínosná praxe v oblasti sociální práce a lépe jsem se začal orientovat v této problematice.*“

Kristýna zmínila jako přínos: „*Seznámení s cílovou skupinou, byla jsem každý den vyčerpaná, práci bych dělat nechtěla.*“

Komunikační partner Lenka uvedla: „*V domově pro seniory mě žádná situace nezaskočila. Vše probíhalo v pořádku, jen jsem ze začátku nevěděla, jak s některým klientem komunikovat.*“

Jedním z dalších přínosů odborné praxe byl i etický kodex sociálního pracovníka. Přínos z odborné by mělo být prakticky sledovat a sám dodržovat etický kodex. Z rozhovorů vyplynulo, že 9 komunikačních partnerů zná a ví, co řadíme do etického kodexu sociálního pracovníka. Tito také uvedli, že na pracovištích, která navštívili, se etický kodex maximálně dodržuje a některá pracoviště mají vytvořen dokonce svůj i vlastní etický kodex.

Lenka na to uvedla, že: „*Do etického kodexu patří především zachování mlčenlivosti (osobní, údaje klientů, zdravotní stav). Sociální pracovník by měl respektovat práva a povinnosti klientů. Sociální pracovník hledá všechny možnosti, aby klientovi mohl pomoci.*“

Toto doplňuje sdělení Jany: „*Ano, organizace má svůj vlastní kodex, který dodržují.*“

K tomuto odpověděl komunikační partner Nikola takto: „...Myslím, že ho dodržoval dokonale, neviděla jsem nikdy žádné pochybení, a to ani ze strany jiných pracovníků, pracovníci se chovají velmi důstojně ke svým klientům, nenarušují příliš jejich soukromí (pokud to samozřejmě lze), dostala jsem podepsanou zvlášť mlčenlivost, takže myslím, že tento princip se také velmi dodržuje, a ještě bych chtěla zdůraznit určitě zodpovědnost, to byla asi nejsilnější stránka sociálního pracovníka...“

Hanka řekla, že: „...Domov v má i vlastní etický kodex, který je specificky upraven pro práci se seniory, ten jsem dokonce přikládala k jedné z kompetencí z odborné praxe do portfolia. Během mojí praxe jsem ze strany sociálních pracovníků nezaznamenala nic, co by porušovalo zásady dobrého chování, etiky, morálky.“

Kristýna uvedla: „Etický kodex se popisuje jedinečnost klienta, ohled na rasu, věk, mlčenlivost...“

Komunikační partner Zuzana se zmiňuje o: „Udržování osobních údajů, mlčenlivost – anamnéz, jak nejlépe pomoc klientovi, pomoc klientovi s dávkami, nepřístupovat agresivně, naslouchat.“

## **8. Diskuze**

Cílem bakalářské práce bylo zaměřit se na přínos a náplň odborné praxe. Myslím si, že hlubší znalosti a vědomosti o sociální práci a sociálním pracovníkovi jsem získala až studiem na ZSF JČU stejně jako ostatní komunikační partneři. Maroon et. al., (2007) uvádí, že student navštíví různé organizace během své odborné praxe a dostává se do prvního kontaktu s klientem a pracovníkem. Podle mého názoru je především na škole, aby zajistila velké množství teoretických informací, které následně studenti využijí v průběhu odborných praxí. A měli by tyto informace být v co nejsrozumitelnější formě.

Po zhodnocení výsledků rozhovorů je důležité zdůraznit, že studenti si k rozhovorům vybírali klinické pracoviště, kromě dvou komunikačních partnerů, kteří zvolili individuální pracoviště.

VO1: Odpovídá náplň odborné praxe náplni práce stanovené fakultou?

Podle většiny komunikačních partnerů se odborná praxe shodovala s náplní práce, kterou stanovila fakulta. Studenti se účastnili terénních sociálních šetření, jako například uvedl komunikační partner Pavel, účast na soudních jednáních a sociálním šetření. Dále se seznamovali studenti s administrativou spojenou se zařízením.

K tomuto tématu Doubková a Thelenová (2010) napsaly, že odborná praxe je integrální část chystání se na práci v sociální oblasti, kde dochází ke střetávání dosáhnutých vědomostí, praktických dovedností se získanou praxí v sociálním oboru.

Důležitým námětem k zamyšlení je určitě přístup studentů k těžkým životním situacím, se kterými se na těchto pracovištích setkávali skoro každý den. V dané situaci je jedno, jestli se jedná o krizi v rodině či úmrtí těžce nemocného klienta. Právě o úmrtí těžce nemocného se zmiňoval i komunikační partner. Uvedl, že byl přímým účastníkem úmrtí klienta a jeho následného odvozu do kaple.

Další část výzkumu vedla ke zjištění, že komunikační partner uvedl, že odborná praxe mu umožnila seznámení s cíli organizace, nabízenými službami a jaká je vlastně realita. Toto potvrzuje i má vlastní zkušenost, že jsem měla možnost se vždy podrobně seznámit s daným zařízením. Do náplně odborné praxe patří k seznámení s různými terapiemi, jako jsou například arteterapie, psychoterapie a ergoterapie. S uvedenými terapiemi se seznámily dvě komunikační partnerky na svých pracovištích.

VO2: Jaký přínos má odborná praxe pro studenta sociálního oboru?

Byla jsem na začátku výzkumu zvědavá, jak budou komunikační partneři na tuto otázku odpovídat. A ve většině případů se shodli s mým názorem, že odborná praxe je pro studenty těchto oborů velmi důležitá.

Dva komunikační partneři uvedli, že pro ně byla odborná praxe přínosem i pro budoucí život, z důvodu zjištění s jakou cílovou skupinou by mohli pracovat, jak uvedla například Jana.

Jeden z komunikačních partnerů uvedl, že si vybral pro něho špatnou cílovou skupinu a nechtěl by s ní pracovat. I toto je svým způsobem přínos odborné praxe. Toto také uvádí Maroon et. al. (2007), který doporučil práci s různými cílovými skupinami, aby student využil i náročnější techniky a metody sociální práce.

Stejně jako u mě, tak u komunikačních partnerů odborná praxe pomohla odhalit velké množství slabých stránek, na kterých budeme muset ještě všichni v budoucnu pracovat. Toto uvedla například komunikační partnerka Nikola.

Další část výzkumu vedla ke zjištění, že u studentů došlo ke smazání předsudků a stereotypů. Takto se vyjadřuje například Martina a mluví o tom i Gulová (2011), že sociální pracovník pracuje například i s lidmi problémovými, nezaměstnanými,

konfliktními, u kterých by měl být schopen akceptace bez předsudků, což není jednoduché.

Považuji za nutnost pomáhat klientům v získávání nových dovedností a zkušeností, které povedou rozvoji osobnosti. Uvědomila jsem si, že práce s lidmi je jednou z nejtěžších, protože nikdy nevíme, co klient udělá, co se stane a jak zareaguje. Žádný člověk není stejný a nemůžeme na něj podle mě uplatňovat striktní pravidla. Přínos odborné praxe pro studenta záležel na tom, zda pracoviště připravilo podmínky pro to, aby si student rovnocenně zapojil do všeho, co se na daném pracovišti dělá. Dle odpovědí je zřejmé, že komunikační partneři si uvědomili důležitost práce se slabými stránkami, a že odborná práce je v tomto posílila. Thelenová (2011) uvádí, že pracovník musí rozlišovat situace a typ klienta proto, jak s ním komunikovat.

VO3: Jsou studenti dostatečně seznámeni s náplní práce sociálního pracovníka?

Myslím si, že studenti mají příležitost se dostatečně seznámit s náplní sociálního pracovníka. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách v platném znění definuje náplň sociálního pracovníka:

*„Sociální pracovník vykonává sociální šetření, zabezpečuje sociální agendy včetně řešení sociálně právních problémů v zařízeních poskytujících služby sociální péče, sociálně právní poradenství, analytickou, metodickou a koncepční činnost v sociální oblasti, odborné činnosti v zařízeních poskytujících služby sociální prevence, depistážní činnost, poskytování krizové pomoci, sociální poradenství a sociální rehabilitace, zjišťuje potřeby obyvatel obce a kraje a koordinuje poskytování sociálních služeb.“*

Jeden komunikační partner uvedl, že přímo na odborné praxi nebyl seznámen a byl tzv. hozen do vody, protože sociální pracovníci nebyli ochotní, i když se na nějakou věc zeptala, nebyli ji schopni odpovědět a musela si poradit se vším sama. Ostatních 9 komunikačních partnerů bylo seznámeno s administrativní prací i s přímým kontaktem s klientem. Komunikační partneři v rozhovorech uvedli, že dalšími náplněmi jsou volnočasové aktivity, pomoc se žádostmi o dávky, jak uvedl Petr a stanovení cíle s klientem, jak uvedla Jana. Martina byla seznámena s tím, jak sociální pracovnice zapisovala do online systému organizace klientovo chování a aktivity. Toto potvrzuje i má vlastní zkušenost, že jsem měla možnost se vždy podrobně seznámit s náplní a činnostmi sociálního pracovníka na pracovištích, kde jsem odbornou praxi vykonávala.

Očekávala jsem, že tak jako já většina ze studentů bude vědět, že sociální pracovník musí dodržovat etický kodex sociálního pracovníka a to rozhovory potvrdily. Komunikační partner například uvedl, že nezaznamenal nic, co by porušovalo zásady dobrého chování, etiky nebo morálky. Dále uvedli jedinečnost každého klienta bez ohledu na rasu a pohlaví.

Etický kodex nabízí návody na obecné každodenní případy a je určen odborníkům v sociální práci (Blennberger, 2008).

VO4: Poskytují sociální pracovníci dostatečné informace o jednání s uživateli sociálních služeb?

Uvedla bych, že předávání informací je důležité, setkáváme se na odborné praxi s různými typy klientů a je potřeba předejít vzniku krizové situace. Dalším hlediskem jsou psychické a fyzické možnosti klienta. Z tohoto důvodu, Martině sociální pracovníci poskytl informace o tom, co klienti zvládnout a co naopak ne. Další komunikační partner také informace dostal a bylo to pro něho důležité z hlediska následné práce s klientem.

Pavel se zmínil o seznámení, jak řešit životní situace, jak zabezpečit a vyhledat dítě v rodině s krizovou situací. Studenti byli seznámeni se žádostmi, které se s klientem vyplňují při příchodu do zařízení nebo na úřad, které pak slouží k dalšímu zpracování.



## 9. Závěr

Cílem bakalářské práce je zjistit náplň a přínos odborné praxe v oblasti sociální práce z pohledu studentů sociálních oborů. Zjistit, jestli odpovídá náplň odborné praxe náplni práce stanovené fakultou, jaký přínos má odborná praxe pro studenta sociálního oboru, prověřit, zda jsou studenti seznámeni s náplní práce sociálního pracovníka a jestli sociální pracovníci poskytují dostatečné informace i jednání s uživateli sociálních služeb.

Výzkum charakterizoval postoje studentů k odborné praxi, sebepoznání a schopnost zvládat krizové situace. Tato práce umožnila nahlédnout na způsoby práce na pracovištích a poznatky pomohli dále rozvíjet povědomí o tom, jak funguje sociální práce v praxi. V diskuzi jsou podrobně okomentovány výsledky výzkumu.

Uvedená práce bude přínosem pro pedagogické pracovníky, fakultu a školitele pracovišť, kde probíhá odborná praxe v sociální práci. Výsledky výzkumu budou k dispozici i novým studentům sociálních oborů. Studenty tato práce může ovlivnit při rozhodování o výběru pracovišť pro odbornou praxi. Věřím, že získané výsledky budou sloužit ke zkvalitnění metod a technik sociální práce. Konkrétně komunikační partner Hanka se snažila trénovat aktivní naslouchání, které na daném pracovišti využívali i sociální pracovníci a další ošetřující personál. A v případě Martiny šlo u aktivního naslouchání o povzbuzení a projevení zájmu o klienta.

Odborná praxe byla pro všechny komunikační partnery důležitou součástí studia. Zjistili své slabé stránky, přestali se bát komunikace s klienty. Podstatným poznatkem bylo seznámení se s různými cílovými skupinami. To následně pomohlo k ujasnění si, s jakou cílovou skupinou by chtěli v budoucnu pracovat.

## 10. Seznam použitý zdrojů

- 1) ARNOLDOVÁ, Anna., 2012. *Sociální zabezpečení I: sociální zabezpečení v České republice, lékařská posudková služba, pojistné, systémy sociálního zabezpečení*. Praha: Grada, Aktuální legislativa. 352 s. ISBN 9788024737249.
  
- 2) BLENNBERGER, E., 2008. Ethics in Social Work: An ethical code for social work professionals. The Swedish Association of Graduates in Social Science, Personnel and Public Administration, Economics and Social Work. [online], cit. 7. března 2018. Dostupný z: [http://cdn.ifsw.org/assets/Socialt\\_arbete\\_etik\\_08\\_Engelsk\\_LR.pdf](http://cdn.ifsw.org/assets/Socialt_arbete_etik_08_Engelsk_LR.pdf)
  
- 3) BROŽOVÁ DOUBKOVÁ, Andrea a Kateřina THELENOVÁ., 2010. *Odborná praxe a supervize*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 118 s. ISBN 9788073726874.
  
- 4) Český statistický úřad. 2017. *Profil České správy sociálního zabezpečení*. [online], [ cit. 2018-03-29]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/o-cssz/profil-organizace/>
  
- 5) FISCHER, Ondřej a René MILFAIT., 2008. *Etika pro sociální práci*. Praha: Jabok, 223 s. ISBN 978-8090413733.
  
- 6) GULOVÁ, Lenka., 2011. *Sociální práce: pro pedagogické obory*. Praha: Grada, 208 s. Pedagogika (Grada). ISBN 9788024733791.

- 7) HANUŠ, P., 2007. *Kdo je sociální pracovník a proč by měl být vzdělaný. Sociální práce/Sociálna práca*, roč. 7, č. 1, s. 5-6. ISSN 1213-6204.
- 8) HATÁR, Ctibor., 2009. *Sociálna pedagogika, sociálna andragogika a sociálna práca: teoretické, profesijné a vzťahové reflexie*. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Česká andragogická společnost, Česká a slovenská andragogika, s. 65-84. ISBN 9788087306017.
- 9) HAVRDOVÁ, Zuzana a Martin HAJNÝ., 2008. *Praktická supervize: průvodce supervizí pro začínající supervizory, manažery a příjemce supervize*. Praha: Galén, s. 17-35. ISBN 9788072625321.
- 10) HENDL, J., 2012. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. vyd. Praha: Portál, 407 s. ISBN 978-80-262-0219-6.
- 11) KAHÁNKOVÁ, Jana., 2007. *Průvodce odborným praktickým vzdáváním v sociální práci: pro studující*. V Ostravě: Katedra sociální práce, Zdravotně sociální fakulta, Ostravská univerzita. 96 s. ISBN 9788073684686.
- 12) KNOTOVÁ, Dana., 2014. *Školní poradenství*. Praha: Grada, Pedagogika (Grada), s. 22-24. ISBN 9788024745022.
- 13) KUTNOHORSKÁ, Jana, Martina CICHÁ a Radoslav GOLDMANN., 2011. *Etika pro zdravotně sociální pracovníky*. Praha: Grada. 189 s. ISBN 9788024738437.
- 14) LEVICKÁ, Jana a kol., 2007. *Sociálna práca I.*, Vyd.1. Trnava: ProSocio, 168 s. ISBN 978-80-969454-2-9

- 15) MAROON, Istifan, Oldřich MATOUŠEK a Hana PAZLAROVÁ., 2007. *Vzdělávání studentů sociální práce v terénu: model pro supervizi*. Praha: Karolinum, 141 s. ISBN 9788024613079.
- 16) MATOUŠEK, Oldřich., 2001. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, s. 183-261. ISBN 8071784737.
- 17) MATOUŠEK, Oldřich., 2003. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 287 s. ISBN 8071785490.
- 18) MATOUŠEK, Oldřich., 2007. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. Praha: Portál, s. 9-15. ISBN 9788073673109.
- 19) MATOUŠEK, Oldřich., 2008. *Metody a řízení sociální práce*. Vyd. 2. Praha: Portál, 380 s. ISBN 9788073675028.
- 20) MEZINÁRODNÍ FEDERACE SOCIÁLNÍCH PRACOVNÍKŮ, 2004. *Mezinárodní etický kodex sociálních pracovníků*. [online], [cit. 2018-03-29]. Dostupné z: [http://socialnipracovnici.cz/public/upload/image/mezinarodni\\_eticky\\_kodex.pdf](http://socialnipracovnici.cz/public/upload/image/mezinarodni_eticky_kodex.pdf)
- 21) MIOVSKÝ, M., 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 332 s. ISBN 978-80-247-1362-5.
- 22) MOLEK, Jan., 2009. *Marketing sociálních služeb*. Praha: VÚPSV, s. 8-31. ISBN 978-80-7416-026-4.

- 23) OLÁH, M., SCHAVEL. M., ONDRUŠKOVÁ, Z., NAVRÁTIL, P., 2009. *Sociálna práca, vybrané kapitoly z dejín, teórie a metód sociálnej práce. Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety*, 228 s. ISBN 80-969449-6-7.
- 24) Probační a mediační služba České republiky, 2018. *Poslání a cíle*. In: [www.pmscr.cz](http://www.pmscr.cz) [online], [cit. 2018-04-17]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/poslani-a-cile/>
- 25) REICHEL, J., 2009. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 368 s. ISBN 978-80-247-3006-6.
- 26) SPOLEČNOST SOCIÁLNÍCH PRACOVNÍKŮ, 2006. *Etický kodex sociálních pracovníků*. [online], [cit. 2018-03-29]. Dostupné z: [http://socialnipracovnici.cz/public/upload/image/eticky\\_kodex\\_sspr.pdf](http://socialnipracovnici.cz/public/upload/image/eticky_kodex_sspr.pdf)
- 27) STANDARD VZDĚLÁVÁNÍ V SOCIÁLNÍ PRÁCI, 2017. *Asociace vzdělavatelů v sociální práci*. [online], [cit. 2018-04-17]. Dostupné z: <https://www.asvsp.org/standardy/>
- 28) ŠVARŤÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K., 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 384 s. ISBN 9788073673130.
- 29) THELENOVÁ, Kateřina., 2011. *Teorie sociální práce I*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 125 s. ISBN 9788073727673.
- 30) TOKÁROVÁ, Anna., 2009. *Sociálna práca, Kapitoly z dejín, teórie a metodiky sociálnej práce*. Prešov: Akcent print, s. 31-72. ISBN 978-80-89295-16-6.

- 31) ÚLEHLA, Ivan., 2005. *Umění pomáhat: učebnice metod sociální praxe*. Vyd. 3., v Sociologickém nakladatelství (SLON) 2. Praha: Sociologické nakladatelství, Studijní texty (Sociologické nakladatelství). 128 s. ISBN 9788086429366.
- 32) ÚŘAD PRÁCE ČESKÉ REPUBLIKY., 2017. *O Úřadu práce České republiky*. [online]. [cit. 2018-03-15]. Dostupné z: <https://portal.mpsv.cz/upcr/oup>
- 33) VRTIŠKOVÁ, Marie., 2009. *Teorie a metody sociální práce*. Brno: Tribun EU, Knihovnicka.cz. 210 s. ISBN 9788073998776.
- 34) Zákon č. 108/2006 Sb., *o sociálních službách*, 2006. [online]. [cit. 2018-03-15]. In: Sbíрка zákonů České republiky, částka 37, s. 1257-1289. ISSN 1211-1244.
- 35) Zákon č. 109/2002 Sb., *o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů vzdělávací péče ve střediscích výchovné péče*. [online], [cit. 2018-04-17]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-109>
- 36) Zdravotně sociální fakulta JU. 2017. *Studijní obor: Rehabilitační- psychosociální péče o postižené děti, dospělé a seniory*. [online], [ cit. 2018-03-07]. Dostupné z: <https://www.zsf.jcu.cz/cs/dok/studijni-agenda/studijni-obory/rehabilitacni-psycho-socialni-pece-o-postizene-deti-dospele-a-seniory-1/rehabilitacni-psycho-socialni-pece-o-postizene-deti-dospele-a-seniory-studijni-obor>

- 37) Zdravotně sociální fakulta JU. 2017. *Studijní obor: Rehabilitační- psychosociální péče o postižené děti, dospělé a seniory*. [online], [ cit. 2018-03-07]. Dostupné z: <https://www.zsf.jcu.cz/cs/dok/studijni-agenda/studijni-obory/rehabilitacni-psychosocialni-pece-o-postizene-deti-dospele-a-seniory-1/rehabilitacni-psychosocialni-pece-o-postizene-deti-dospele-a-seniory-informace-o-absolvovani-povinne-praxe>
- 38) Zdravotně sociální fakulta JU. 2017. *Studijní obor: Sociální práce ve veřejné správě*. [online], [ cit. 2018-03-07]. Dostupné z: <https://www.zsf.jcu.cz/cs/dok/studijni-agenda/studijni-obory/socialni-prace-ve-verejne-sprave/socialni-prace-ve-verejne-sprave-studijni-obor>
- 39) Zdravotně sociální fakulta JU. 2017. *Studijní obor: Sociální práce ve veřejné správě*. [online], [ cit. 2018-03-07]. Dostupné z: <https://www.zsf.jcu.cz/cs/dok/studijni-agenda/studijni-obory/socialni-prace-ve-verejne-sprave/socialni-prace-ve-verejne-sprave-informace-o-absolvovani-povinne-praxe>

## **11. Seznam příloh a tabulek**

Příloha I. Scénář pro polořízený rozhovor

Příloha II. Náplň odborné praxe

Příloha III. Seznam tabulek



## **Příloha I.**

1. Na jakých pracovištích jste vykonával praxi v druhém ročníku?
2. Na jakých pracovištích jste vykonával praxi ve třetím ročníku?
3. Výběr jednoho pracoviště z druhého nebo třetího ročníku – individuální x klinické
4. Co bylo náplní soc. pracovníka na daném pracovišti? K dané cílové skupině
5. Seznámil Vás s jeho prací?
6. Představil Vás někdo v organizaci ostatním pracovníkům?
7. Jak probíhal Váš první den?
8. Jaké znáte metody soc. práce? Užíval nějakou z nich pracovník?
9. Víte, co patří do etického kodexu soc. pracovníka? Dodržoval ho?
10. Co jste na praxi měl možnost si vyzkoušet?
11. Měnila se práce jednotlivé dny?
12. Vrátil byste se na dané pracoviště? A Proč?
13. Viděl jste před prací s klientem jeho dokumentaci? Věděl jste o klientovi něco?
14. Požadoval jste informace?
15. Jak probíhala práce s klientem?
16. Následovala zpětná vazba?
17. Zaskočili vás na praxi na nějaké situace? Jednání, chování
18. Jaký přínos pro vás praxe měla?
19. Odpovídala náplň praxe podle náplně stanovené fakultou?
20. Měli jste dostatečný výběr pracovišť od fakulty nebo jste upřednostnili vlastní výběr?

## **Příloha II.**

### **Náplň odborné praxe pro potřeby organizace přijímající studenty na praxi**

1. Seznámit studenta se zařízením – cíle, poslání, nabízené služby, zařazení v systému zdravotnických a sociálních zařízení, popř. v systému veřejné správy. Seznámení s organizační strukturou organizace, cílovou skupinou uživatelů, se zdroji financování.
2. Seznámit studenta se zdravotně sociální problematikou (s legislativními podklady, používanými kompenzačními a jinými pomůckami apod.). Umožnit studentovi seznámit se s nepříznivou sociální situací klientů v daném zařízení a podporovat jej v hledání řešení, které vede k sociálnímu začlenění.
3. Seznámit studenta s konkrétními metodami sociální práce a technikami využívanými v praxi při práci s uživateli (a to ve vztahu k jednotlivci, rodině, skupině, komunitě).
4. Seznámit studenta s náplní práce sociálních pracovníků (popř. zdravotně sociálních pracovníků) v organizaci.
5. Seznámit studenta se standardy kvality sociálních služeb v organizaci. Seznámit studenta se sociální dokumentací. Vést studenta ke znalosti právním předpisů a používání tiskopisů v dané organizaci.
6. Umožnit studentovi zúčastnit se sociálního šetření a terénní sociální práce.
7. Pomoc při orientaci studenta v síti zdravotně sociálních služeb souvisejících s typem služby v zařízení, ve kterém student vykonává odbornou praxi.
8. Poskytnout studentovi prostor a odborné vedení k osvojení základních komunikačních dovedností (komunikace s jednotlivcem i skupinou) – navázat kontakt, naslouchat, poskytovat zpětnou vazbu, přizpůsobit komunikaci uživateli a podmínkám, poskytovat podporu, nabídnout prostor uživateli, motivovat, vyjednávat.
9. Vést studenta k rozvíjení schopnosti rozpoznávat potřeby a možnosti/zdroje uživatelů vzhledem ke konkrétní situaci.
10. Student se podílí na činnostech spojených s preventivní, diagnostickou a rehabilitační péčí v oboru zdravotně sociální péče (např. aktivizace uživatelů, ergoterapie, muzikoterapie, canisterapie, arteterapie, společenské hry).
11. Student se podílí na řešení sociálně právních problémů v zařízeních poskytujících služby sociální péče. Seznámí se s analytickou, metodickou a koncepční činností v sociální oblasti.
12. Poskytnout studentovi nezbytné podklady pro samostatné zpracování výstupů z praxe s adekvátním využitím teoretických přístupů tak, aby prokázal integraci teorie a praxe.

**Příloha III.**

**Tab. 1** - Typy absolvovaných pracovišť

**Tab. 2** - Vybraná pracoviště pro výzkum

## **12. Seznam zkratk**

DOZP – Domov pro osoby se zdravotním postižením

ČSSZ – Česká správa sociálního zabezpečení

OSSZ – Okresní správa sociálního zabezpečení

SVP – Středisko výchovné péče

ZSF JČU – Zdravotně sociální fakulta Jihočeské univerzity

OSPOD – Orgán sociálně-právní ochrany dětí